

amiről nekem beszélt. A maguk élete már egyáltalán nem hasonlít az uszályok tehetetlenségéhez, önállótlanységéhez.

A férfi válaszolt helyette:

— De ma már az uszályokat is úgy építjük, hogy motor kerül beléjük. Hajtógépet kapnak. Nincs szükségük arra, hogy vontatóhajóra várjanak, ha menni akarnak, s nem kell a hajók nyomában, ösvényén járniok. Ezeknek az uszályoknak talán már a névét is meg kellene változtatni.

Csak az a baj — vette vissza a szót az asszony —, hogy nem élhattünk így hamarább. Nézze csak — vetett rám egy pillantást —, megbetegszünk, megöregszünk, mire meglesz mindenünk. Itt, a sólyatéren a szél és a fagy kihűti az embert. Hiába járunk meleg fürdőbe minden évben. Valahogy úgy kellene berendezni az életet, hogy az ember fiatalon is jól élhessen. Fiatalon is — tette hozzá még egyszer. — Hogy gyorsabban juthassunk el a saját házig, új bútorig, ruháig meg az utazásig. Ne kelljen egy egész életet várni rá...

A sólyatéren új hajó készül. Uszály, aminek már hajtómotorja is lesz. Vincze Pálné hegesztő igazít valamit a hegesztőpisztolyon. Vincze Pál hajókovács, brigádfőnök segít neki. Háttal állnak nekem. Ha az asszony fején nem volna piros pettyes kendő, nem tudnám megkülönböztetni őket.

ORAVEC JÁNOS

MIÉRT JÁTSZIK?

Sokszor és sok helyütt elhangzik, hogy új szakaszába lépett a népművelés: hagyományos területei vagy kissé háttérbe szorultak — kiegészítő jellegűvé váltak —, vagy céljukban, tartalmukban megváltoztak. A viták középpontjában leginkább a műkedvelő mozgalom áll, amelyet a televízió gyors terjedése komoly választásra kényszerített. A kínálat két lehetőség: szűkebb, lokális feladatokat ellátásával (üzemek, tanyák felé fordulva) dacolni a technikai közlésmódok tömeghatásával, vagy belterjes szakköri tevékenységgel korszerű műveltséget nyújtani az együttesek tagjainak, és a szerzett ismeretek birtokában művészi kísérletekre vállalkozni.

A járható út

Nyilvánvalóan az utóbbi út — esetleg a kettő összekapcsolása — felel meg a népművelés korszerű követelményeinek, amely a mindenáron való szórákoztatás helyébe a szocialista ember személyiségének, tudatának, erkölcsének és ízlésé-

nek a formálását állítja. S hogy ez az út járható: bizonyítják a nem kampány szülte irodalmi színpadok produkciói, a dramaturgiai munkára is vállalkozó színjátszó együttesek, a hivatásos filmművészetre is egyre nagyobb hatást gyakorló amatőr filmesek.

A népművelési tevékenység hivatalos irányítói, már több mint egy évtizede, e felé az elmélyült szakköri munka felé igyekeznek terelni az öntevékeny művészeti együtteseket. Néhány megyében pedig már konkrétan is kidolgozták azt a belső nevelési tervet, amelynek az a célja, hogy „minden műkedvelő egyben minden művészet értőbb közönsége is legyen”.

Mi ezúttal csupán egyetlen területtel: az öntevékeny színjátszó mozgalommal kívánunk foglalkozni, és igényeinket is szűkebbre szabjuk. Nem tételezünk fel más művészeti ágak megismerését is célzó szakköri munkát. Csupán arra szeretnénk választ kapni: sikerült-e a szabad estéiket próbamunkára áldozó embereknek közelebb kerülni a drámairodalom-

hoz, a színházi kultúrához? Azt szeretnénk megtudni, egyáltalában miért játszanak?

Hiányzik a tervszerű, céltudatos munka

Pontos adatokat nehéz találni. A Csongrád megyei Népművelési Tanácsadó — amely a legjobb tájékoztatást nyújthatja a színházi mozgalmról — még a tavalyi felmérésekre támaszkodik. Az elmúlt év őszén stencilezett jelentőlapokon tartja nyilván Csongrád megye színházi együtteseit, irodalmi színpadait. Ráadásul az ilyen jelentések nem is mindig megbízhatóak. Hányszor előfordult, hogy egy-egy lelkes, tetterre kész népművelő vagy KISZ-titkár, a kampányt kezdeményező értekezlet hatására olyan csoportot is működő együttesként tüntetett fel, amelyet később kívánt megszervezni, és fordítva: néhány, sikeres produkcióiról ismert színházi együttes is hiányzik a nyilvántartásból, csupán azért, mert „nem tudják magukat adminisztrálni”, és munka közben megfélekednek a jelentőlapokról. Különben a harminc, negyven kitöltött ív is csak névlegesen jelent ugyanannyi együttest. Itt ugyanis az iskolai irodalmi színpadok egy doszsiéba kerülnek a felnőtt színházi csoportokkal, ugyanúgy, mint az alkalmi társulások a rendszeresen működő együttesekkel. Arra pedig, hogy folyik-e szakkeresés ezek valamelyikében, egyáltalán nem adnak választ ezek a lapok. Legfeljebb — ha ilyen mondatokat olvas az ember a műsorterv számára szabadon hagyott rubrikában: „felkészülünk egy-egy évfordulóra”, „bemutatunk egy háromfelvonásos darabot” — az állapítható meg, hogy a nyilvántartott csoportok nagy részében szó sem lehet tervszerű, céltudatos munkáról.

„Nem az már a színházi mozgalom, ami volt...”

Mivel a hivatalos papírok nem sok segítséget nyújtanak, magukat az együtteseket keressük fel. Azokat, amelyeknek a tevékenységéről évek óta tudunk, amelyeknél most is munkát találunk. Szakkeresés szobák, színházi öltözőhelyiségek ajtajain kopogtatunk. Meglesünk néhány próbát, produkciót. Találkozunk régen ismert színházi csoportokkal, de még több számunkra új, ismeretlen arccal.

Érdekes, csak a személyek cserélődnek. A foglalkozás marad változatlan. Körülülük az asztalt és — jól vagy rosszul — olvassák a szerepeket.

— Elemzés? — sóhajtanak a rendezők.

— Igen, tudjuk. Ez is kellene. Szívesen készítünk rendezői példányt is. De örülünk, ha annyi próbát össze tudunk hozni, hogy rendesen menjen a szöveg. Mindenki siet, meg sok a hiányzás. Két műszak, esti iskola, tv...

A produkciók szezon elejiek. Azt játszókat, ami az elmúlt télről maradt. Zeneszínházakat, bevált sikereket. Ezt is beugrókkal. A tavalyi szereplők közül sokan „lemorzsolódtak”. Ki más városba, ki katonának, ki pedig férjhez ment.

— Ném az már a színházi mozgalom, ami volt — mondják beszélgetés közben. És ebből talán annyi igaz, hogy gyorsabban cserélődnek a csoportok tagjai, megrikulnak a stabil, éveken át változatlan összetételű együttesek, és ezzel együtt csökkennek az elmélyültebb, színre, finomságokra is hangsúlyt fektető produkciók.

Ezért játszanak...

— Röpdolgozat? — viccelődnek, amikor előadás után, vagy másutt próbák szünetében szétosztjuk az egyforma papírlapokat. Nem tudják, milyen felméréshez nyújtanak segítséget, de írják szívesen a válaszokat, ahogy megegyeztünk: név nélkül.

— Miért játszik? — ismétlik magukban a feltett kérdést. Talán most fogalmazza meg először: „mert szeretek játszani”, „mert szórakoztat”, „szeretem a színházat meg a művészetet”. Ezek a legtipikusabb válaszok. De van, aki azt írja: „mindig az a vágyam, hogy más embereket felvidítsak”, vagy „nagyon jó érzés mások arcára mosolyt varázsolni”. Csupán néhányan vallanak így: „mert bővíti ismereteimet” vagy „mert fejleszti a műveltséget”.

Amikor megkérdezzük, mi volt eddigi legnagyobb színházi élményük, legtöbbször egy-egy falusi előadás emlékét, a lelkesen tapsoló embereket, vagy egy viszontagságos utazás vissza idézett képeit említik. „Előadás után nem jött értünk a kocsik. Gyalog indultunk el a koromsötét éjszakába. Énekelve, vicceket mesélve észre sem vettük a hét kilométert.” „Nyitott kocsiban, nagy esőben utaztunk előadást tartani” — írják. Van, akiben egy fővárosi vendégzereplés hagyott legmélyebb nyomot. De talán ezek a sorok a legbeszédesebbek: „Minden próba, minden szereplés hoz valami újat, valami élményszerűt. Élmény nélkül ügyszólván üres lenne a színházi élet, munkássága.”

A további kérdések „szakmai jellegűek”. Arra vagyunk kíváncsiak: melyik

darabban, milyen szerepet szeretnének eljátszani. Legtöbben vízszintes vonalat húznak. Alig akad egy-két ember, akinek van kedvenc szerepe. Először nem értjük a dolgot. Azután azonban, ahogy sor kerül a többi kérdésre, megfejtődik a rejtély. A színjátszók, akik e nemes és sokszor nagy áldozatot követelő tevékenységre vállalkoznak, alig ismerik a magyar és külföldi drámairodalmat, elvétele, alkalomadtán látnak színházi előadást, és drámákat — mint irodalmi művet — úgyszólván egyáltalán nem olvasnak. Honnan ismerhetnék a nagy szerepeket? Hogyan vágyhatnának azok eljátszására?

Van színjátszó, aki hivatásos színészek által előadott színpadi művet még nem is látott, és olyan is, aki nem ismeri a dráma szó fogalmát, és azt írja: „sajnos a drámát nem szeretem”. Rossz látni az ilyen leírt mondatokat: „Nem érek rá olvasni,” „Nem olvasok.” Milyen szakköri munkát tételezzünk fel ott, ahol a színjátszók összesen két drámaíróról ismernek: Shakespeare-t és Schillert? S még ezek nevét sem tudják leírni.

Sovány vigasz, hogy egy-két „öreg” színjátszó — 1944, 1951, 1954, 1960 óta vannak együttesekben — ismeri, olvassa és nem egy esetben szeretné eljátszani Szophoklész, Lope de Vega, Garcia Lorca, Shaw, Brecht, Miller és a hazaiak közül Madách, Dobozsi, Sarkadi drámáit, s hogy az ő példájuk jelzi: hosszú évek során, szakköri tevékenység nélkül is, el lehet jutni a dráma szeretetéhez és értéséhez. Annál is inkább sovány e vigasz, mivel a felmérés azt bizonyítja, hogy rendkívül gyorsan cserélődnek a csoportok tagjai, és akik csupán néhány évig játszottak,

alig visznek valamivel többet magukkal egy-egy vidéki fellépés romantikus élményénél.

Tartalmasabb tevékenység kellene

Még mindig visszacsendülnek a „miért játszik?” kérdésre kapott válaszok: a „mert szórakoztat” a „mert szeretek játszani”.

Elgondolkoztatnak, nyugtalanítanak. Szembenézésre kényszerítenek: hol is tart Csongrád megye színjátszó mozgalmát? Meg szabad-e elégedni a szórakoztató funkcióval; azzal, hogy néhány ember e munkában romantikát talál? Nem volna-e jobb a zenés vígjátékok bemutatása helyett ízlést fejlesztő művekre koncentrálni a figyelmet, közös dramaturgiai gyakorlatokat végezni, és a szereplések látszatsíkerei helyett a kevésbé mutatós, de sokkal hasznosabb szakköri tevékenységet választani: közös színház-, mozi-, tv-látogatásokat szervezni, vitákat provokálni, a könyvek, a folyóiratok felé terelni az együttesek tagjait. Szabad-e vállalni annak az ódiúmat, hogy a csoportok a tanyák, falvak között végzett áldozatos munka mellett, olcsó semmitmondó művek betanulásával kötik le tagjaik másra — esetleg olvasásra, tanulásra — fordítható idejét?

Szinte halljuk a választ: — Játszani is nehezen jönnek.

Mégis a tartalmasabb tevékenységre kellene törekedni. Színes eszközökkel. Érdekesítő, játékos formában. Addig, amíg nem késő.

VARGA ÁKOS

Bronzkori temető a battonyai határban

(Egy régész főljegyzéseiből)

Nem tartozik a könnyű feladatok közé beszámolókat készíteni egy olyan munkáról, amely még korántsem tekinthető befejezettnek és amelynek minden fázisa újabb problémák jelentkezésével jár. A szegedi Tudományegyetem Ókori Történelmi és Régészeti Intézetének 1964. évi, méreteiben és eredményeiben legjelentősebbnek mondható battonyai (Békes m.) ásátása pedig az ilyenfajta munkák közé tartozik. A Vörös Október Mtsz homokbányájában homokkiterme-

lés során találták azokat az első leleteket, amelyek nyomán eddig három szakaszban ásásokat végeztünk és 30 őskori temetkezést tártunk fel.

Az ásások arról győzték meg bennünket, hogy a területen nagy kiterjedésű, a bronzkor korai szakaszába (i. e. 1900—1700) sorolható temető van, amelynek anyaga már eddig is számos vallás- és társadalomtörténelmi kérdést vetett fel, és feljogosít arra a reményre, hogy a teljes feltárás esetén e kérdések egyi-